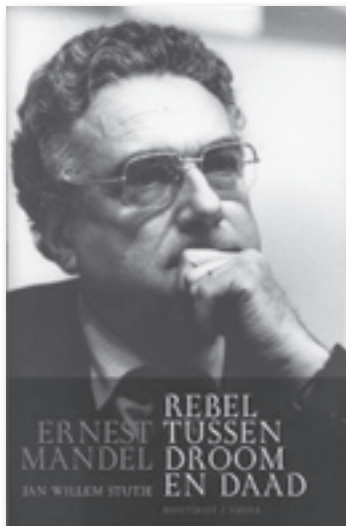

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

De Vierde Internationale: dat is het project waaraan de Belg Ernest Mandel (1923–1995) zijn hele leven heeft gewijd. Al wat hij deed (en een van de verdiensten van deze biografie is dat ze inzicht geeft in de ongeloflijk brede waaier van activiteiten die Mandel tijdens zijn leven ontplooid) lijkt wel in het teken te hebben gestaan van de trotskistische beweging, waartoe de vijftienjarige Mandel in 1938 formeel was toegetreten. Als marxist, revolutionair, vakbondsmen, politicus, academicus, econoom, schrijver, redenaar en nog veel meer, oefende Mandel in de jaren zestig en zeventig een grote invloed uit op de (uiterst) linkse beweging in Europa en daarbuiten. Dat hij in landen als Frankrijk, de Verenigde Staten en West-Duitsland als staatsgevaarlijk werd beschouwd en hem gedurende bepaalde tijd de toegang tot het grondgebied werd ontzegd, heeft ongetwijfeld bijgedragen tot het beeld van Mandel als een niet klein te krijgen rebel die zich onvermoeibaar bleef verzetten tegen de kwade krachten van het mondiale kapitalisme. In deze fascinerende biografie reconstrueert Jan Willem Stutje het leven van Ernest Mandel, en probeert hij aan te geven welke invloed hij heeft uitgeoefend. Als zoon van Joodse immigranten in Antwerpen kwam Mandel op zeer jonge leeftijd in contact met linkse revolutionairen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog engageerde hij zich in het verzet en werd hij gevangengenomen door de Duitsers; het mag een wonder heten dat hij die periode levend is doorgekomen. Na de oorlog wierp hij zich op de studie van Marx, en combineerde hij een leven als militant in de Belgische vakbeweging en socialistische partij met dat als een van de leidende figuren van de internationale trotskistische beweging. Het is een combinatie die op den duur onhoudbaar werd, en leidde tot een breuk met de socialistische partij en de oprichting van een nieuwe partij, de Revolutionaire Arbeidersliga. Geleidelijk aan ontpopte Mandel zich tot een invloedrijke marxistische auteur, die met stelligheid de overtuiging verdedigde dat de marxistische theorie bruikbaar bleef om het kapitalisme te analyseren. Vooral de *Traité d'Economie Marxiste* uit 1962 zette Mandel op de kaart als een van de meest prominente marxisten van zijn generatie. Later publiceerde hij onder meer ook nog monografieën over het laatkapitalisme en de theorie van de lange golven, twee pogingen om de marxistische analyse te actualiseren en te verrijken met nieuwe inzichten. Daaruit blijkt dat Mandel over een groot talent beschikte om materiaal uit zeer diverse bronnen te synthetiseren en

Jan Willem Stutje (2007)
Ernest Mandel: Rebel tussen droom en daad. Antwerpen/Gent: Houtekiet/Amsab-ISG.

ter ondersteuning van zijn visie te interpreteren.

Jan Willem Stutje is erin geslaagd om van Ernest Mandel een vrij volledig en genuanceerd beeld te geven, door gebruik te maken van uiteenlopende bronnen, zoals publicaties, archiefmateriaal en interviews met rechtstreekse betrokkenen. De lijst van geraadpleegde archieven (onder andere dat van Mandel zelf) is ronduit indrukwekkend. De rode draad in het verhaal is het engagement van Mandel in de Vierde Internationale, met boeiende uitweidingen over zijn rol in Mei '68 en zijn contacten en discussies met Ernst Bloch, Rudi Dutschke, Ernesto Che Guevara en vele anderen. Van de revolutionaire voorhoede wordt overigens niet altijd een fraai beeld opgehangen:

bitse interne strijd, harde persoonlijke conflicten en financiële malversaties leken dikwijls belangrijker dan de strijd tegen de samenzwering van het internationale kapitalisme.

Wie op zoek is naar een analyse van de originaliteit en de impact van Mandel als econoom, komt in dit werk minder aan zijn trekken. Uiteraard worden zijn belangrijkste werken besproken en in zijn context gesitueerd (vooral in hoofdstukken vijf en zeven van het boek), maar het kader blijft grotendeels beperkt tot dat van de marxistische literatuur. Zo besteedt Stutje relatief veel aandacht aan Mandels polemieken met Roman Rosdolsky en Louis Althusser, maar veel minder aan de koele ontvangst van Mandels interpretaties in kringen van niet-marxistische economen en historici. Er is in de jaren zestig en zeventig wel degelijk een hernieuwde aandacht ontstaan voor de ideeën van Marx in de economische wetenschap, maar het valt te betwijfelen of het werk van Mandel hierin een rol van betekenis heeft gespeeld. In vergelijking met economen als Michio Morishima, Ian Steedman en John Roemer, die Marx met een open geest hebben benaderd en door middel van formele modellen nieuw licht hebben geworpen op zijn ideeën, komt Mandel over als iemand die in de eerste plaats het gelijk van Marx wilde bewijzen. Hoewel Jan Willem Stutje niet verbergt dat hij Mandel bewondert, is zijn boek geen hagiografie geworden, maar een redelijk evenwichtige, uitstekend gedocumenteerde, kritische en vlot geschreven biografie. Gezien de grensoverschrijdende naam en faam van Mandel, verdient het boek het zeker om in het Engels en het Frans vertaald te worden.

GUIDO ERREYERS

Hoogleraar economie aan de Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen